

צבי אלכסנדר ז"ל

2006 - 1922

בשירות מדינת ישראל

נולד בפולין, עלה לארץ ישראל בגיל 12 ולמד בגימנסיה הרצליה. במלחמת העולם השנייה התנדב לצבא הבריטי, ולאחר קום המדינה שירת בצה"ל כקצין בחיל הקשר. בשנים 1953-1957 שימש נציג חיל הקשר במשלחת הרכש של משרד הביטחון בניו-יורק.

לאחר שובו משליחותו, הצטרף לענף הנפט שהיה אז בראשיתו, כסמנכ"ל חברת "לפידות", הבעלים של שדה הנפט היחיד בישראל. ב-1965 מונה למנכ"ל חברת הנפט הלאומית, תפקיד בו כיהן עד שנת 1974. לאחר מכן פנה לעסקים פרטיים.

הסקירה מבוססת על תמונות אישיות של צבי אלכסנדר, ומרבית קטעי הקישור נלקחו מספרו האוטוביוגרפי "נפט", אותו הוציא לאור בשנת 2002 (צבי אלכסנדר, נפט, ידיעות אחרונות - ספרי חמד, תל אביב, 2002).

ילדות

אימי הביאתני לארץ ישראל ב-1934 (בגיל 12) אחרי שאבי מת בהיותי בן תשע. אחי היחיד, סיומה, שנשלח ללמוד בבית הספר החקלאי מקווה ישראל, מת באותה שנה מהרעלת דם. מותם של אבי ואחי השפיע עלי, והייתי ילד לא קל.

אימי, שרצתה לארגן את חייה בארץ החדשה, שלחה אותי לגור אצל הדוד במושבה פרדס חנה... הייתי עולה חדש, ולא ידעתי עברית היטב. לא הייתי רגיל לתנאים הפרימיטיביים, יחסית, ששררו במושבה אחרי שהתרגלתי לחיים בווארשה המעטירה... (נפט, עמ' 155).

מקור: ויקיפדיה

פרדס חנה 1938

הצבא הבריטי במצרים

"הנני עובד קבוע בתור פקיד בסולל בונה מ-1.1.1942. התחלתי את עבודתי שם ביולי שנת 1940. התגייסתי לפלוגת חיל הרגלים העברי "בפס" (Buffs) ב-1 באגוסט 1942. עם התגייסותי הודעתי להנהלת סולל בונה שמגיע לי חצי משכורת בהתאם להחלטת הוועד בפועל, היות ואני תומך יחידי באם שהנה מעל לגיל העבודה..." (מזכר ששלח טוראי צבי אלכסנדרוב [מספר אישי PAL/17911 ב-29 באפריל 1943 אל הוועדה לזכויות המגויסים של ההסתדרות]).

מקור: ויקיפדיה

סמל הבאפס

הצבא הבריטי במצרים

"אחת מהמשימות שהטילה ההגנה על המגויסים העבריים בצבא הבריטי הייתה להבריח כלי נשק ממאגרי הצבא הבריטי למחסני ההגנה. צבי אלכסנדר היה חבר בקבוצה של נהגים שהובילו את הנשק ממצרים במשאיות של הצבא הבריטי אל גבול ארץ ישראל כשהוא מוסתר תחת ערימה גדולה של מפות צבאיות." (עדותו של קול-נשר, ששירת עם צבי אלכסנדר בצבא הבריטי במצרים, כפי שנמסרה לבני המשפחה אותם ביקר במהלך ימי השבעה לאחר פטירתו של צבי).

1945 - הצבא הבריטי במצרים

חיילים עבריים ביחידת חיל ההנדסה של הצבא הבריטי במצרים. ראשון מימין: צבי אלכסנדר. שני משמאל: המשורר יהודה עמיחי. באמצע: קול-נשר (קולנישר), לימים הנספח האווירי בווינגטון.

1951 - קצין בחיל הקשר בצה"ל

רס"ן צבי אלכסנדר
קצין השלישות של חיל הקשר.

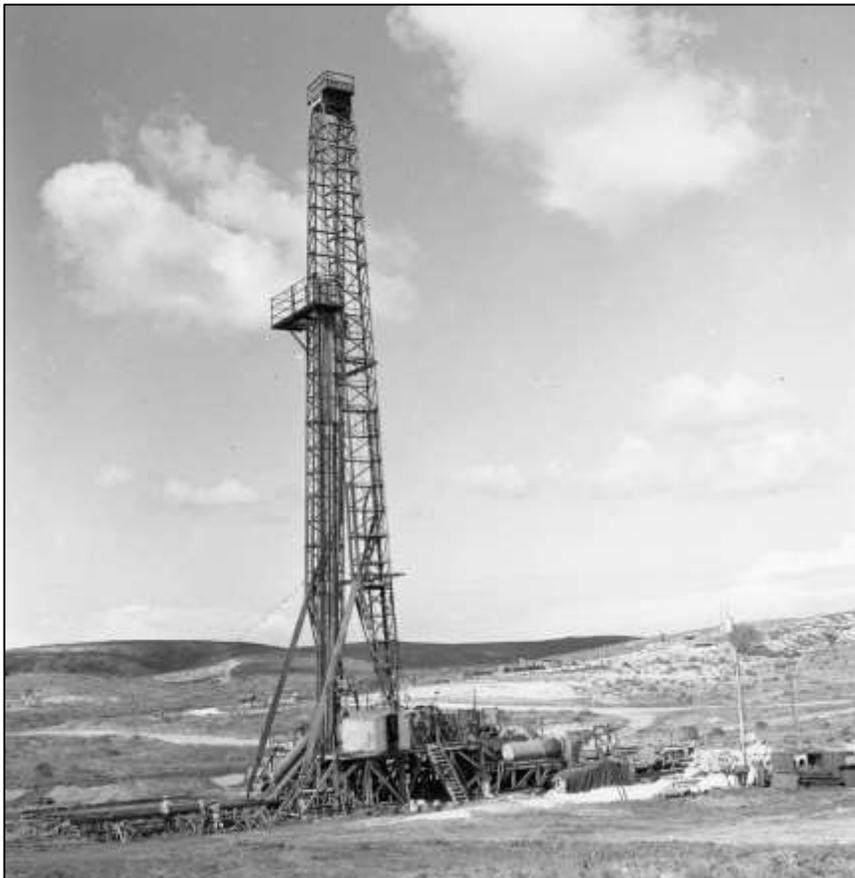
קציני חיל הקשר עם הרמטכ"ל יגאל ידן. שורה ראשונה: שני משמאל: יגאל ידן. מימין: מיכאל יערי, יצחק אלמוג. יעקב (יאן) ינאי. שורה אחרונה: שלישי מימין: צבי אלכסנדר.

חברת לפידות

בגיל שלושים וחמש, באביב 1958, פרשתי מצה"ל... פרישתי מהצבא ללא הכנה לעיסוק אזרחי כל שהוא הייתה מעשה בלתי אחראי. הייתי נשוי ואב לשני ילדים קטנים. לא היה לי מקצוע של ממש, לא חסכונות כלשהם ולא אמצעי קיום אחרים... בעודי תוהה מה לעשות עם עצמי נפגשתי עם ידידי הטוב, יצחק אלמוג, מפקדי בחיל הקשר... אלמוג סיפר לי כי ברוך צימרמן (האחראי על השקעות משרד האוצר בחברות הנפט הישראליות) אמר לו שהוא מחפש איש צעיר היודע אנגלית היטב, ויש לו הכשרה וניסיון ניהוליים. המשרה המוצעת לאיש כזה הייתה לכהן כמספר שניים בחברת "לפידות מחפשי נפט לישראל"... שניהם הסכימו כי אני מתאים לתיאור המשרה. (נפט, עמ' 16-24)

חברת לפידות

"לפידות מחפשי נפט לישראל בע"מ" נוסדה כתוצאה ממיזוג שתי חברות לחיפוש נפט, "מחפשי נפט לישראל" ו-"לפידות", אשר נוסדו שתיהן ב-1953. החברה המאוחדת, שכונתה בקיצור "לפידות", גילתה את באר הנפט הראשונה בישראל, בחלץ, בספטמבר 1955... למרבה הצער, חלץ התגלה כשדה נפט קטן... שני המנכ"לים המשותפים נתבקשו לפרוש ובמקומם הובא מנכ"ל יחיד... מרדכי חן, בהיותו חבר לשעבר בקיבוץ "אפיקים", חבר מפא"י מסור, ומנהל מצליח בתעשייה, היווה בחירה מושלמת לניהול לפידות... (נפט, עמ' 16-24)

מקור: ויקיפדיה

באר הנפט בשדה חלץ

חברת לפידות

הידע של חן באנגלית לא היה רב, והואיל והגיאלוג הראשי של החברה ומנהל עבודות הקידוח היו שניהם אמריקנים, החל חן לחפש אדם צעיר יותר (הוא היה מבוגר ממני בעשר שנים), שיוכל לסייע בניהול החברה ובמגעים עם זרים. כך הגעתי אנוכי ל"לפידות" והתמניתי למספר שניים בחברה, בתואר עוזר המנכ"ל. (נפט, עמ' 16-24)

מימין: מרדכי חן - מנכ"ל לפידות, צבי אלכסנדר.

חברת לפידות

משמאל: לוי אשכול - שר האוצר, צבי אלכסנדר, במהלך ביקור בחלץ.

חברת לפידות

משמאל: יוסף אלמוגי - שר הפיתוח, שני מימין: צבי אלכסנדר,
במהלך ביקור בחלץ בשנת 1963.

סמינר בין-לאומי לחיפוש נפט

בחורף 1962 מוניתי לייצג את ישראל בסמינר לחיפוש נפט בני יורק, שאורגן על ידי האו"ם ונמשך חודשיים. אז כבר הייתי ארבע שנים בעסקי הנפט, והעיתוי היה מושלם מבחינתי... החודשיים של לימודים תיאורטיים בניו יורק באו בדיוק בזמן הנכון.

האו"ם גייס קבוצה נבחרת של מרצים, ממזרח וממערב. חלקם באו מן האקדמיה, אחרים מן התעשייה. זכינו לקבל את הטוב משני העולמות. שמענו הרצאות מן הגיאולוג הראשי של ברית המועצות, ממנהלים בכירים של "אקסון", מפרופסורים ב-Colorado School of Mines, אחת הפקולטות המצוינות לתורת הנפט ומחצבים אחרים, ועוד כהנה וכהנה.

הסמינר תוכנן עבור מדינות שלא הפיקו נפט, או שתפוקת הנפט שלהן היתה קטנה מכדי להשביע את צרכיהן. מספר המשתתפים בו הגיע לעשרים וחמישה, ביניהם נציג מלוב. בשנת 1962, לוב טרם הפיקה נפט! (נפט, עמ' 30-32)

סמינר בין-לאומי לחיפוש נפט

הושבנו בהתאם לסדר האלף-בית. מצרים יוצגה על ידי ד"ר סעיד אמין (Amin) כך שהוא הושב לצידי. תחילה הוא לא ידע כיצד להתייחס לישראלי שלצידו. כעבור מספר ימים מזגתי לכוסו מים, המשקה היחיד שהוגש לנו במהלך ההרצאות הארוכות, שנמשכו מתשע בבוקר עד שש בערב. הוא גמל לי במחווה דומה. אט אט התחלנו להתקרב זה לזה, ואחרי מספר ימים הוא גילה לי בסוד, כי אשתו הפקידה בידו רשימת קניות ארוכה, ואין לו מושג היכן וכיצד למלא את משאלותיה. אמרתי לו כי אני מכיר היטב את ניו יורק, בעקבות שליחותי בה, ואני אשמח מאוד להיות לו לעזר. את סוף השבוע הבא בילינו בקניות, וסיימנו בארוחה במסעדה סינית. לקראת סוף הסמינר כבר היינו ידידים טובים.

התיידדתי מאוד גם עם נציג מדגסקאר, שבארצו היינו עתידים לקבל זיכיונות לחיפוש נפט, כעבור מספר שנים, ועם נציגים ממדינות מתפתחות אחרות. כללית שררו יחסים טובים בהחלט בין כל המשתתפים. נהייתי מאוד מאותו סמינר ולמדתי בו המון... מן הסמינר שבתי לישראל עם הרבה יותר ידע תיאורטי על ענף הנפט (נפט, עמ' 30-32).

סמינר בין-לאומי לחיפוש נפט

בשורה הראשונה משמאל: הנציג היוגוסלבי בוקסוביץ', ד"ר סעיד אמין הגיאולוג הראשי של מצרים, צבי אלכסנדר. בקדמת התמונה: זאמיהובה, נציג מדגסקאר, שלימים מונה לשר הנפט במדינתו.

חברת הנפט הלאומית

ב-31 בדצמבר 1965 נכנסתי למשרדי חברת הנפט הלאומית ברחוב קרליבך 10 בתל אביב. היו שם חמישה עשר חדרים ריקים, תריסר מכוניות ושני עובדים - מזכירה ונהג...

כחודש קודם לכן החליטה מדינת ישראל לסגור את "לאומית" ולהביא לסיום פעילויותיה... כשבועיים קודם לכן, ב-15 בדצמבר 1965, פרשתי מ"לפידות", החברה הגדולה ביותר לחיפושי נפט בישראל... מונית לתפקיד חדש שתוארו "הממונה על השקעות הממשלה בענף חיפושי הנפט".

תפקיד זה נוצר על ידי הממשלה במיוחד עבורי, מתוך כוונה שלא לאבד את שירותי בענף הנפט (נפט, עמ' 12-11).

רישיונות לחיפוש נפט בגאנה

במארס 1968 החל המשא ומתן בגאנה... "כל העולם ואשתו" היו בתחרות זה מול זה. אזורי החופים של מערב אפריקה נחשבו אז לסחורה הלוהטת ביותר בשוק העולמי של חיפושי נפט... בגאנה התחוללה זמן קצר קודם לכן הפיכה צבאית בה הודח קוואמה אנקרומה, נשיאה הראשון של המדינה... הגנרלים הרכיבו ממשלה של טכנוקראטים, וסילבן אמגאשי היה אחד מאלה שמונו לשרים. הוא היה בהכשרתו רואה חשבון מוסמך, הראשון בגאנה, הוא למד בבריטניה, ולפני מינויו לשר המחצבים על ידי המשטר הצבאי שימש כראש בית הספר הממלכתי למנהל.

ממשלת גאנה הכינה הצעת טיוטה ראשונה לחוק הנפט החדש... כל אחת מן החברות נתבקשה להגיש בכתב עד למועד מסויים... כעבור שישה שבועות קיבלנו את הטיוטה החדשה. גם לטיוטה המתוקנת היו לנו הערות חשובות רבות... לבסוף, בתחילת דצמבר 1968, קיבלנו את הטיוטה הסופית של החוזה שהוצע לנו, והיא כבר הודפסה בבית דפוס. לא עוד הערות, לא עוד שינויים. החוזה הסופי היה נוקשה אך הוגן. טקס החתימה נקבע ל-31 בדצמבר 1968. (נפט, עמ' 110)

רישיונות לחיפוש נפט בגאנה

כל נציגי החברות הגיעו לגאנה לאחר חג המולד 1968, לטקס החתימה שנקבע ל-31 בדצמבר בשעה תשע בבוקר. לנו הוקצו ארבעה רישיונות באגן קטה שבמזרח גאנה, שני בלוקים לאורך החוף ושני בלוקים בים, והיינו מאוד מאושרים. (נפט, עמ' 100-110)

טקס החתימה על קבלת הרישיונות לחיפוש נפט בחוף של גאנה. משמאל: עמוס גנור - משגרירות ישראל באקרה, עו"ד מיקי דעואל, צבי אלכסנדר, סילבן אמאגאשי - שר הנפט של גאנה, א.נ. אומאבואה - שר הכלכלה, ג'. וו. ל. פיליפס - שר התעשייה (לשעבר שר הנפט).